

Bosbouw: 300 jaar voortrekkers in duurzaamheid

Hans Carl von Carlowitz (1645-1714) introduceerde de term duurzaamheid in 1713 als bosbouwkundig begrip.

Duurzaamheid is een immens populaire term. Weinig mensen weten echter dat het oorspronkelijk een term is uit de bosbouw. Dit jaar is het precies 300 jaar geleden dat de Duitse bosbouwer Hans Carl von Carlowitz de term *Nachhaltigkeit* oftewel duurzaamheid introduceerde. Pas sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw kreeg het begrip ook bekendheid buiten de bosbouw.

> HANS CARL VON CARLOWITZ werd in 1645 geboren in de buurt van het Duitse Chemnitz. Als lid van een familie van vermaarde bosbouwers werd hij in 1711 benoemd tot Oberberghauptmann, de belangrijkste functie binnen de mijnbouw. In de mijnbouw werden grote hoeveelheden hout gebruikt. Als gevolg van de dertigjarige oorlog (1618-1648) waren veel Duitse bossen echter leeg gekapt en heerste er een grote houtschaarste. Ook de mijnbouw had problemen met haar houtvoorziening. Dit bracht Von Carlowitz ertoe om in 1711 zijn inmiddels beroemd geworden bosbouwkundige standaardwerk *Sylvicultura oeconomica* te publiceren. Van Carlowitz riep in zijn boek op om bossen te herplanten en om bovendien niet meer hout te kappen dan er bijgroeit. De belangrijkste drijfveer hierbij was om houtschaarste voor toekomstige generaties te voorkomen. Hierbij introduceerde hij de term duurzaamheid: "...eine solche Conservation und Anbau des Holzes anzustellen, dass es eine continuierliche beständige und nachhaltige Nutzung gebe...". Het begrip *nachhaltigkeit* werd daarna breed opgepakt in de Duitse bosbouw om een continue houtoogst te garanderen, onder andere dankzij de inbreng van beroemde Duitse bosbouwers als Georg Ludwig Hartig en Heinrich Cotta.

Nederlandse inbreng

Von Carlowitz was niet de eerste die publiceerde over houtschaarste en de noodzaak om bos te planten. Hij werd een halve eeuw eerder vooraf gegaan door John Evelyn met zijn *Sylva, or A Discourse of Forest-Trees and the Propagation of Timber in His Majesty's Dominions*.

Dit boek wordt algemeen gezien als het oudste bosbouwboek ter wereld. Von Carlowitz moet dit standaardwerk zeker gekend hebben en wellicht als voorbeeld hebben gebruikt. Een belangrijke aanleiding voor het verschijnen van Evelyn's boek was de grote behoefte aan eikenhout voor de Britse scheepsbouw. En daar komt toch even Nederland in het verhaal voor, want Engeland had uiteraard meer en grotere schepen nodig om de hegemonie van Nederland op de wereldzeeën te doorbreken en daarmee een eind te maken aan de Nederlandse Gouden Eeuw. Een paar jaar later zou Michiel de Ruyter de Engelse vloot een zware slag toebrengen op de Theems en het Engelse vlaggenschip meenemen naar Holland.

Internationale bosbouwterm

De in het begin van de negentiende eeuw opgerichte bosbouwopleidingen in Tharandt en Eberswalde lokten vele buitenlandse studenten naar Duitsland. Binnen deze opleidingen waren de denkbeelden van Von Carlowitz inmiddels gemeengoed geworden. De jonge bosbouwers uit alle delen van de wereld raakten zo bekend met de term duurzaamheid. Snel kwam het toen tot vertalingen, zoals "principe du rendement soutenu" in het Frans en "sustained yield forestry" in het Engels. Zo werd duurzaamheid een internationaal bosbouwkundig begrip.

Doorbraak buiten de bosbouw

Ongeveer 250 jaar lang kwam het woord duurzaamheid alleen voor in het vocabulaire van bosbouwers. De Club van Rome komt de eer toe om de term als eerste in de politieke arena te

hebben gelanceerd. Maar pas vanaf 1987 kreeg de term brede bekendheid toen de commissie Brundtland de term 'duurzame ontwikkeling' als centraal begrip gebruikte in haar invloedrijke rapport *Our common future*. Hierbij werd het gedefinieerd als: "een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen." Deze definitie sluit nauw aan bij de oorspronkelijke uitleg door Von Carlowitz. Er wordt tegenwoordig over duurzaamheid gesproken als er sprake is van een balans tussen sociale aspecten, ecologie en economie (people, planet, profit). Von Carlowitz legde vooral de nadruk op de noodzaak van een continue houtoogst en houtvoorziening, maar in *Sylvicultura oeconomica* onderkende hij ook al de sociale, ecologische en esthetische waarden van bos. Zo schrijft hij bijvoorbeeld dat bossen van belang zijn voor het levensonderhoud van de bevolking: "sattsam Nahrung und Unterhalt der armen Unterthanen".

Duurzaamheid geoperationaliseerd

Duurzaamheid wordt in de bosbouw al eeuwen toegepast als leidraad voor continue houtoogst. Maar aan het eind van de vorige eeuw werd er vanuit de maatschappij steeds meer aandacht gevestigd op de ecologische en sociale waarden van bos. Als reactie hierop zijn in 1993 door de Forest Stewardship Council (FSC) tien principes voor duurzaam bosbeheer opgesteld. Deze principes zijn uitgewerkt tot een boscertificeringssysteem, waarmee de term duurzaamheid concreet toepasbaar werd gemaakt. Inmiddels

Stichting Probos heeft in haar reeks bosaffiches het vierde exemplaar gericht op de 'viering' van 300 jaar duurzaamheid. Deze poster (A2 formaat) is tegen verzendkosten te bestellen via www.probos.nl.

Door onze Duitse collega's is ter ere van het duurzaamheid jubileumjaar een logo met slogan ontwikkeld. Deze is nu ook voor Nederland beschikbaar (kosteloos digitaal op te vragen bij info@probos.nl).

zijn er naast FSC ook andere certificeringssystemen ontstaan, waarvan PEFC de belangrijkste is.

Voortrekkersrol

Op steeds meer plekken in de maatschappij vindt de term duurzaamheid ingang. In toenemende mate wordt duurzaamheid door bedrijven en overheden ingebed in hun bedrijfsvoering. Bosbouwers hebben aan de basis gestaan van deze ontwikkeling en vervullen tot op de dag van vandaag een voortrekkersrol bij de praktische implementatie van duurzaamheid. Bosbouwers streven ernaar om, geheel in de geest van Von Carlowitz, zo goed mogelijk alle wensen vanuit de samenleving een plaats te geven in het bos, nu en in de verre toekomst. De bosbouw wil zo een voorbeeldfunctie blijven vervullen op het gebied van duurzame ontwikkeling.

Symposium 'Ontdek in het bos wat 'echte' duurzaamheid is'

Op 13 december organiseren Stichting Probos, Staatsbosbeheer en FSC Nederland een symposium over de ontwikkeling en de betekenis van de term duurzaamheid. Het belangrijkste doel is om de bossector in contact te brengen met het bedrijfsleven om van elkaar te leren wat duurzaamheid is, hoe men duurzaamheid kan inbedden in de organisatie en welke samenwerkingsverbanden gesmeed kunnen worden. De doelgroep bestaat uit personen uit de bossector en het bedrijfsleven die binnen hun functie verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling en uitvoering van het duurzaamheidsvraagstuk. Het symposium start om 12.00 uur met een lunch, gevolgd door een bosexkursie en presentaties van enkele vooraanstaande (buitenlandse) sprekers op landgoed Groeneveld bij Baarn. Voor meer informatie en aanmelden zie www.probos.nl.

Patrick Jansen,
patrick.jansen@probos.nl